

HİSSE SENEDİ GERİ ALIMI VE MUHASEBESİ*

Yrd.Doç.Dr. Ahmet GÖKGÖZ**

ÖZET

İşletmeler, temettü dağıtımını suretiyle kârlarının bir kısmını hissedarlarına aktarmaktadırlar. Hissedarlara yapılan nakit transferinin alternatif bir yöntemi de hisse geri alımı şeklinde olanıdır. Dünya ülkelerinde uzun süredir uygulanmakta olan yöntem, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'ndaki ilgili maddeler ve Sermaye Piyasası Kurulu'nun yaptığı düzenlemelerle birlikte Türkiye'de de uygulama alanı bulmuştur. Hisse geri alımı yönteminin kullanılmasının tek nedeni hissedarlara nakit transfer etmek değildir. İşletmeleri hisse geri alımına götüren, hissedarlara nakit transferi dışında bir çok neden bulunmaktadır. Bunların başlıcaları; şirketlerin piyasadaki hisse değerlerinin yeteri kadar değerlendirmediği düşüncesi, yöntemin getirdiği vergisel avantajlar, şirketin finansal oranlarını iyileştirmek istemesi olarak sayılabilir. Literatürde, hisse senedi geri satın alımının avantaj ve dezavantajları, temettü dağıtım yöntemi ile kıyaslaması, yöntemin hisse senedi veya firma değeri üzerine etkileri gibi konularda birçok çalışmaya rastlanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı; hisse senedi geri satın alımı yöntemini mevzuat açısından inceleyerek, hisse senedi geri alımı işlemlerinin mevzuat ve Türkiye Muhasebe Standartları çerçevesinde nasıl muhasebeleştirileceğini açıklamaktır. Ayrıca çalışmanın teorik alt yapısını oluşturması açısından; şirketleri hisse senedi geri alımına iten nedenlere ve hisse senedi geri alımında kullanılan yöntemlere de değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Hisse Geri Alımı, 6102 Sayılı TTK, Türkiye Muhasebe Standartları.

Jel Kodları: M40, M41, M49.

* Bu çalışma 30.05.2014 tarihli II. Uluslararası Muhasebe ve Finans Sempozyumu'nda sunulmuştur.

** Yalova Üniversitesi İİBF Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü Öğretim Üyesi, ahmetgokgoz83@gmail.com

SHARE REPURCHASING AND ACCOUNTING

ABSTRACT

Companies transfer a portion of their profits to shareholders by paying dividend. However, share repurchasing is another alternative method for cash transfer to shareholders. This method, which has been used for a long time in the number of countries, has been allowed in Turkey as stated in the New Turkish Commercial Code No. 6102, and regulated by the Capital Market Board. The reason of using share repurchasing is not only the cash transfer to shareholders, but also the number of motives such as the notion of actions are not sufficiently valued, tax-related advantages of this method, and enhancing financial rates of companies, etc. A considerable amount of literature has been published on share purchasing, for instance, the advantages/disadvantages of share repurchasing, comparison of share repurchasing with pay dividend, and the effect of this method on the share price or firm value. The aim of this study is to explain the accounting of share repurchasing by examining of it in terms of laws, legislations and Turkish Accounting Standards. Additionally, the reasons and methods for share repurchasing will be criticised theoretically .

Key Words: Share Repurchasing, Turkish Commercial Code No. 6102, Turkish Accounting Standards.

Jel Codes: M40, M41, M49.

1. GİRİŞ

İşletmelerin kuruluş amaçlarının başında 'kâr elde etme' bulunmaktadır. Çünkü işletmelerin hayatını devam ettirebilmeleri kâr elde etmesine bağlıdır. İşletmelerin, kâr elde etmenin yanında, elde ettiği kârı nasıl kullanacağı, yönetsel olarak düşünülmesi gereken konular arasındadır. Yani, işletmenin elde ettiği kârı ortaklarına dağıtıp dağıtmayacağı, kâr payı dağıtılacaksa ne kadar ve ne şekilde dağıtılacağı, firma yönetiminin karar vermesi gereken konulardır (Anbar, 2006:217). Zira, işletmelerin belirlemiş oldukları kâr dağıtım politikası, firma ve hisse senedi değeri, otofinansman yapma olanağı, yatırım olanaklarını kaçırma, ortakların memnuniyeti gibi bir çok unsur etkilemektedir.

İşletmeler, temettü dağıtımını suretiyle elde ettikleri kârın belli bir kısmını hissedarlarına nakit olarak aktarabilmektedir. İşletmeler, hisse senetlerini geri satın alımı yöntemiyle, ortaklarına kâr payı ödemesi dışında da nakit

aktarımı yapabilmektedirler. Hisse senedi geri satın alımı yöntemi, temettü dağıtımına alternatif bir yöntem olarak görülmekte olup dünya sermaye piyasalarında uzun süredir yaygın olarak kullanılmaktadır.

1929 yılında ABD’de yaşanan Büyük Buhran’ı atlatabilmek için alınan önlemlerden birisinin de, şirketlerin hisselerini piyasadandan hızla geri satın almaya davet edilmeleri olarak bilinmektedir (Anaral, 1982:28-29). Bir şirketin kendi hisse senedini satın alması, özellikle, ABD sermaye piyasalarında yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. S&P 500 endeksine dahil olan şirketler, 2007 yılında kendi hisse senetlerini geri satın almak için 589 Milyar ABD Doları ödeme yaptığı bilinmektedir (Emre, 2011:67).

Hisse senedi geri satın alımı ile işletmelerin piyasadaki hisse senedi miktarı azalmakta ve buna bağlı olarak hisse başına kazanç artmaktadır. Hisse başına kazancın artması sonucunda da, hisse senetlerinin piyasa fiyatı artmakta ve ortaklar kâr payı yerine, sermaye kazancı elde etmektedirler (Ertuş ve Karaca, 2010:64).

Literatürde, hisse senedi geri alımı ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, genel olarak hisse senedi geri alımının temettü ödemesine alternatif bir yöntem olduğu üzerinde durulmuştur. Hisse senedi geri alımı ile temettü ödemesi karşılaştırılarak avantaj ve dezavantajları belirlenmiştir. Ayrıca, literatürde hisse senedi geri satın alımı yönteminin kullanımı sonucu işletmenin firma ve hisse senedi değerini nasıl etkilediğine yönelik bir çok çalışma yer almaktadır.

Bu çalışma, hisse senedi geri satın alımının finansal sonuçlarından ziyade, hisse senedi geri satın alımının SPK düzenlemeleri, TTK mevzuatı ve Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) perspektifinden incelenmesi ve hisse senedi geri alımı işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ile ilgilidir. Çalışmaya teorik alt yapı oluşturması açısından, şirketlerin hisse senedi geri alma nedenleri ve hisse senedi geri alımı yapılırken kullanılan yöntemlere de çalışmada yer verilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

2. ŞİRKETLERİN HİSSE SENETLERİNİ GERİ ALMA NEDENLERİ

Literatürde şirketlerin kendi hisse senetlerini satın alma nedenleri üzerine yapılmış birçok çalışma mevcuttur. Söz konusu çalışmalar incelendiğinde, genel olarak şirketlerin kendi hisselerini alma nedenlerini yedi başlık altında toplayarak özetlemek mümkündür (Aktan, 2012:77-128, Arslan, 2013 ve Ergin, 2011:68-70):

1. Şirketler tarafından hisse senetlerinin piyasada gerektiği kadar değerlendirilmediğinin düşünülmesi: Şirket yönetimi tarafından hisse senetlerinin piyasada gerektiği kadar değerlendirilmediği düşünülebilir. Buna bağlı olarak yönetim, hisse geri alımına giderek şirket hisselerinin değerini artırmayı amaçlayabilir. Ancak bu amacın başarıya ulaşabilmesi için şirketin yatırımcıya güven vermesi ve ikna etmesi gerekir. Diğer türlü hisse geri alımı, hisse senetlerinin değerini daha da aşağılara düşürebilir.

2. Şirketlerin finansal oranlarını iyileştirmek istemesi: Şirketler Hisse Başına Kazanç, Özkaynakların Kârlılığı gibi finansal oranlarını iyi göstermek isterler. Bu amaca bağlı olarak, şirketler piyasada dolaşan hisselerini geri alarak dolaşımdaki hisse senedi sayısını azaltmaya çalışırlar. Dolayısıyla, hisse senedi sayısının azalması demek Hisse Başına Kazanç'ın artması demektir.

3. Şirketlerin hissedarlarına nakit aktarmak istemesi: Şirketler hissedarlarına iki yöntemle nakit aktarabilir. Birincisi temettü ödemesi şeklindedir. İkincisi ise hisse senetlerini geri almak suretiyle ortaklarına nakit aktarımıdır. Son zamanlarda, dünya piyasasında, hisse senedi geri alımı suretiyle nakit aktarımı yaygın olarak uygulama alanı bulmuştur.

4. Vergisel nedenler: Temettü ödemesi yerine hisse senedi geri alımının tercih edilmesi şirketlerin vergi yükünü azaltmaktadır. Çünkü temettü dağıtımına uygulanan vergi yükü, sermaye kazançlarına uygulanan vergi yükünden daha fazladır. Örneğin; ülkemizde temettü ödemesi % 15 oranında gelir vergisi stopajına tabi iken, hisse senedinin elden çıkarılması suretiyle elden edilen sermaye artış kazancı vergiden istisna tutulmuştur. Dolayısıyla, vergi avantajına bağlı olarak, şirketler hisse senedi geri alımı yöntemini tercih edebilmektedirler.

5. Elde bulunan atıl nakitlerin değerlendirilmek istenmesi: İşletmeler faaliyetleri sonucunda elinde biriken nakitleri değerlendirmek isterler. Eldeki nakitlerin yatırıma dönüştürülmesi amacıyla, şirket yönetimi çeşitli projeler arasında kârını maksimize edecek en uygun proje üzerinde karar vermeye çalışır. Bazen hisse senedini geri alım suretiyle, hisse senedinin değerini artırarak kâr elde etmek daha avantajlı bir yatırım olarak görülebilir. Bu durumda şirket yöneticileri hisse geri alımına giderek atıl duran nakitlerini bu şekilde değerlendirebilirler.

6. Sinyal etkisi: Şirket yöneticileri, şirketin durumu ve geleceği hakkında, doğal olarak piyasadaki yatırımcılardan daha fazla bilgiye sahiptirler. Finans literatüründe söz konusu bilgi "asimetrik bilgi" olarak isimlendirilmektedir.

Şirket yönetiminin hisse geri alımına gitmesi, piyasadaki yatırımcılarda, piyasada hisse senetleri gerçek değerinin altında kaldığı algısı oluşturmaktadır. Bu algı (sinyal) da piyasaya olumlu yansımaktadır. Yönetimin sahip olduğu asimetrik bilgiden etkilenen yatırımcılar, gelecekte hisse senetleri artacak diye şirketin hisselerine yönelmekte ve bu da şirket hisselerinin değerini artırmaktadır.

7. Şirketin kontrolünü rakiplere kaptırmama veya hisseleri belli hissedarlarda toplama isteği: Hisse senedinin piyasada dolaştığı durumlarda, şirketin hisseleri başkaları tarafından rahatlıkla alınabilmektedir. Hisseleri alanlar arasında kötü niyetli, şirketin yönetimini eline geçirmek isteyen yatırımcılar da olabilir. İşletme böyle durumlarda, hisse geri alımına giderek, dolaşımdaki hisse senedi sayısını azaltır ve rakiplerin kontrolü ele geçirmesini engelleyebilir. Kontrolü ele geçirmenin dışında, hisse senetlerinin önemli miktarını elinde bulunduran bir hissedar grubu, yönetimde alınacak kararları bloke edebilir veya sürekli muhalefet ederek yönetimi sabote edebilir. Dolayısıyla yönetimin rahat çalışabilmesi açısından, şirketler hisselerin belli hissedarlarda olmasını isterler. Bunu sağlamak için de hisse geri alımına başvurabilirler.

3. HİSSE SENEDİ GERİ ALIMINDA KULLANILAN YÖNTEMLER

Şirket yönetimi hisse geri alım kararlarını farklı yöntemler kullanarak uygulamaya koyabilirler. Hisse geri alım işlemlerinde kullanılacak yöntemleri aşağıdaki gibi özetleyebiliriz (Aktan, 2012:12-41 ve Ergin, 2011:71-72):

1. Hissedarlara sabit fiyattan veya belirli bir fiyat aralığından hisse geri alım teklifi: Şirket bütün hissedarlarına, hangi tarihlerde, hangi fiyattan ve ne kadar hisse alacağını teklif niteliğinde bildirir. Yönetim geri alınacak hisselerin fiyatını doğru belirlemesi gerekir. Çok düşük fiyat belirlerse hisselerini satacak hissedar bulamayabilir. Yine çok yüksek fiyat belirlerse hisse geri alım işinden büyük zararlar edebilir. Eğer hisse geri alımına, hissedarlar tarafından çok fazla rağbet olursa, şirket bütün hissedarlarına eşit davranmak suretiyle hisse alımını gerçekleştirir. İşin doğası gereği hissedarların hisselerini satması için, hisselerin fiyatlarının piyasadaki fiyatın üzerinde belirlenmesi şarttır. Şirketin hisselerinin piyasa değeri ile hisse geri alım değeri arasındaki fark "premium" olarak isimlendirilir. Şirket hissedarlarına hisse geri alım teklifinde bulunurken, sabit bir fiyat belirleyebildiği gibi bir fiyat aralığı da belirleyebilir. Belli bir fiyat aralığının belirlenmesi halinde, şirket bir tavan bir de taban fiyat belirler. Hissedarlar da söz konusu

fiyat aralığında hangi fiyattan ne kadar hisse satmak istediklerini şirkete bildirirler. Şirket de gelen taleplere göre, belirlenen fiyat aralığında, hisse fiyatı sabitlenir ve sabitlenen bu fiyat üzerinden bütün hisselerin alımı gerçekleşir. Yani belirlenen taban ve tavan fiyat arasında, açık eksiltme esasına dayalı bir alım gerçekleşir.

2. Piyasa üzerinden hisse geri alımı: Piyasa veya borsa üzerinden hisse geri alım yöntemi, düşük maliyetli ve kolay bir yöntem olması nedeniyle, en yaygın kullanılan yöntemdir. Bu yöntemde; şirket aracı bir kurumla anlaşarak piyasa veya borsadan, alım tarihindeki fiyat üzerinden hisse alımını gerçekleştirir. Genel olarak bu yöntem bir program dahilinde gerçekleştirilmektedir. Çünkü işletmelerin, bütün dünya ülkelerinde olduğu gibi, piyasadan günlük hisse alım limitleri bulunmaktadır. Dolayısıyla almak istediği hisse senetlerini bir anda şirket alamayabilir. Bu sebeple hisse alım programı uzun bir sürede gerçekleşebilir. Ayrıca piyasa üzerinden hisse geri alım yönteminde; hissedarlara çağrı yapılmaz, bir hisse fiyatı veya fiyat aralığı belirlenmez. Şirket bir piyasa oyuncusu gibi piyasaya girer ve o anki fiyattan hisse alımını gerçekleştirir.

3. Hızlandırılmış hisse geri alım programları: Bu yöntemde, şirket, hisselerini doğrudan piyasadan almak yerine, bir yatırım bankasıyla anlaşarak, daha önceki bir tarihte ve önceden belirlenmiş bir fiyat üzerinden hisse alımını gerçekleştirir. Hisselerin alımı için gereken meblağı şirket bankaya öder. Banka da belli aralıklarla şirketin istediği miktarda hisse alımını gerçekleştirir. Hisse alımının tamamlandığı tarihte, bankaya şirketin ödediği tutar ile bankanın hisse senetlerinin alımı için ödediği tutar farklıysa (az veya çok), aradaki farkı şirket ve yatırım bankası birbirlerine öderler.

4. Uzlaşarak yapılan hisse geri alımları: Şirket bazı hissedarlarına belli fiyattan hisse geri alımını teklif eder. Şirket ile hissedar uzlaştığı takdirde hisse alımı gerçekleşir. Hisse alımları, belli hissedarlardan gerçekleştirileceği için bütün hissedarlara hisse geri alım çağrısı yapılmaz. Genelde bu yöntem, şirketin kontrolünü ele geçirmek isteyen hissedarlara yönelik olarak uygulanır. Bu yöntemde, şirket, hisselerin gerçek değerinin çok üstünde bir bedelle hisse alımını gerçekleştirmek zorunda kalabilir.

5. Sentetik hisse geri alım programları: Sentetik hisse geri alım programlarında, türev ürünlerden faydalanılmaktadır. Bu yönetmede kullanılan türevler, genelde satış opsiyonu şeklinde olmaktadır. Satış opsiyonları; şirketler tarafından kendi hissedarlarına belli bir ücret karşılığında satılır. Satış opsiyonunu elde eden hissedar, belirli sayıdaki şirket hissesini belirli bir

zamana kadar belli bir fiyattan, şirkete geri satma hakkını elde eder. Satış opsiyonunu elinde bulunduran ortağın hisselerinin değeri düşmesi halinde, opsiyonu kullanarak belirlenen fiyattan, şirkete hisselerini geri satar ve hisse fiyatlarının düşmesi riskinden korunmuş olur. Şirkette bu şekilde hisse geri alımını gerçekleştirmiş olur.

4. HİSSE SENEDİ GERİ ALIMININ MEVZUAT AÇISINDAN İNCELENMESİ

Ülkemizde, şirketlerin tüzel kişilik olarak kendi hisselerinin alımı 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 379. maddesinde yer alan düzenleme ile mümkün olmuştur. Daha öncesinde, zaruri haller dışında, şirketlerin çağrı yoluyla veya piyasadan alım yapmak yoluyla kendi hisselerini alması yasaklanmıştı. Yürürlükten kaldırılan 6762 Sayılı Türk Ticari Kanunu'nun 329 maddesinde yer alan; "Şirket kendi hisselerini temellük edemeyeceği gibi rehin olarak da kabul edemez. Bu senetlerin temellükü veya rehin alınması neticesini doğuran akitler hükümsüzdür" ibaresine istinaden şirketler kendi hisse senetlerini alamamaktaydı. Ancak, söz konusu kanun maddesinin devamında, şirketlerin kendi hisselerini alımları ile ilgili istisna hükümlere yer verilmekteydi. Şirketlerin kendi hisselerini almasına olanak tanıyan zaruri haller, yürürlükten kaldırılan 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 329. maddesinde şöyle sıralanmaktaydı;

1. Hisse senetlerinin, şirketin sermayesinin azaltılmasına dair bir karara dayanılarak geri alınması,
2. Hisse senetlerinin şirketin alacakları karşılığında geri alınması,
3. Hisse senetlerinin bir malvarlığı veya bir şirketin devralınması neticesinde şirkete geçmesi,
4. Hisse senetlerinin devir veya rehin olarak alınmasının, esas sözleşmeye göre, anonim ortaklığın faaliyet konusuna giren işlemlerden olması,
5. Yönetim kurulu üyeleri, müdürler ve memurlar tarafından, hisse senetlerinin, kendilerine düşen sorumluluk dolayısıyla rehin olarak yatırılmış olması,
6. Hisse senetlerinin karşılıksız geri verilmesi.

Ülkemizde ilk olarak hisse geri alım işlemleri, tasarısında hisse geri alımına izin veren maddelerin de yer aldığı 6102 Sayılı TTK'nin Meclis Genel Kurulu'nda görüşmeleri devam ederken, Sermaye Piyasası Kurulu'nun (SPK) 01.09.2009 tarih 27/748 sayılı İlke Kararı'nı yayınlaması ile başla-

mıştır. SPK almış olduğu ilke kararı ile Türk Ticaret Kanunu'nun yürürlüğe girmesini beklemeden hisse geri alımı ile ilgili olarak düzenleme yapmıştır. Söz konusu kararda, SPK, payları Borsa'da işlem gören aracı kurumlar ve yatırım ortaklıklarının kendi paylarını satın almaları durumunda uymaları gereken ilke ve esasları belirlemektedir (SPK 39 Sayılı Haftalık Bülten, 2009:3). Daha sonra yürürlüğe giren 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 379 maddesinde, hisse senedi geri alımı ile ilgili olarak, pay senetleri borsa-da işlem gören şirketler hakkında gerekli düzenlemeleri Sermaye Piyasası Kurulu'nun yapacağı ifade edilmiştir. Bu bağlamda SPK da 10.08.2011 tarih ve 26/767 sayılı kararı ile İMKB'de işlem gören şirketlerin kendi hisselerini satın alırken uyacağı ilke ve esasları açıklamıştır. Söz konusu ilke ve esaslar 2011/32 sayılı haftalık bültende yayınlanmıştır. SPK'nın yayınladığı bülten doğrultusunda, payları Borsa'da işlem gören şirketlerin kendi hisselerini satın almaları sırasında uyacakları ilke ve esasları ana hatlarıyla aşağıdaki gibi özetleyebiliriz (SPK 32 Sayılı Haftalık Bülten, 2011:3-4):

- Geri alım işlemleri, genel kurul tarafından onaylanmış geri alım programı çerçevesinde ve azami 18 aylık bir süre için verilebilecek yetki dahilinde yönetim kurulu tarafından yapılır. Ancak 6102 Sayılı TTK'nın 379. maddesinde yönetim kurulu yetkilendirme süresi 5 yıl olarak yer almaktadır. SPK ilke kararı 6102 Sayılı TTK yürürlüğe girmeden önce alınmıştır. Dolayısıyla şu an 6012 Sayılı TTK gereği yönetim kurulu yetkilendirme süresi 5 yıldır. Ayrıca, yine TTK gereği, yönetim kuruluna verilen yetkide; geri alınabilecek hisselerin nominal değerleri ile söz konusu hisselerle ödenebilecek alt ve üst limitlerin de belirtilmesi gerekmektedir.
- Geri alım işlemine konu olan hisseler, Borsa'da işlem gören nitelikte olmalı ve alım işlemleri yalnızca Borsa'da gerçekleştirilmelidir.
- Daha önce alınanlar dahil olmak üzere, geri alımı yapılacak hisselerin toplam nominal değeri, şirketin ödenmiş sermayesinin % 10'unu aşamaz. Bu oranın aşılması halinde, aşan kısım, alım tarihinden itibaren 6 ay içerisinde elden çıkarılmalıdır.
- Yönetim kurulu tarafından hazırlanan geri alım programı, genel kurula onay için sunulma tarihinden en az 15 gün önce, şirketin web sitesinde yayınlanarak kamuya duyurulur. Yine ilerleyen zamanlarda geri alım programı ile ilgili yapılan değişiklikler hakkında kamuya açıklama yapılması gerekir.
- Alınan payların bedelleri düştükten sonra, kalan şirketin özkaynağı, en az ödenmiş sermaye ile kanun ve esas sözleşme uyarınca dağıtılmasına

izin verilmeyen yedek akçelerin toplamı kadar olmalıdır.

- Geri alınan payların azami elde tutma süresi 3 yılı aşmamak üzere, şirket tarafından serbestçe belirlenebilecek olup, bu süre zarfından elden çıkarılmayan paylar sermaye azaltımı yapılmak üzere iptal edilir.
- Geri alınan paylar, TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum Standardı gereği, bilançoda özkaynaklar arasında bir indirim kalemi olarak izlenir ve dipnotlarda gerekli açıklamalar yapılır.
- Geri alınan payların elden çıkarılmasından kaynaklanan kazanç veya kayıplar gelir tablosu ile ilişkilendirilmez.
- Şirketin satın aldığı kendi payları ile şirketin tam konsolidasyona tabi tuttuğu iştirak veya bağlı ortaklıkları tarafından satın alınan şirket payları, şirketin genel kurul toplantı nisabının hesaplanmasında dikkate alınmaz.
- Borsa’da yapılan alım işlemlerinde borsanın belirlediği kurallara ek olarak aşağıdaki kurallara da uyulmalıdır;
 - Açılış seansı, birinci seansın son 15 dakikası ile ikinci seansın ilk ve son 15 dakikası içinde geri alım emri verilemez.
 - Geri alım için verilen fiyat emri, mevcut fiyat tekliflerinden veya en son gerçekleşen satış fiyatından daha yüksek olamaz.
 - Şirket tarafından bir günde geri alımı yapılacak toplam pay miktarı, paylarının son üç aydaki günlük işlem miktarı ortalamasının % 25’ini geçemez.
- Geri alımı yapılan paylar, sadece borsada satış yoluyla ve ancak açıklanan geri alım programı son erdikten sonra elden çıkarılabilir. Ayrıca satış işleminden sonra kamuya gerekli açıklamalar yapılır.
- Şirket sermaye artırımı kararı almışsa, kararın alındığı tarihten sermaye artırımının tamamlandığı tarihe kadar, geri alım işlemi yapılamaz.

5. HİSSE SENEDİ GERİ ALIMINI İLE İLGİLİ OLARAK TÜRKİYE’DEKİ ŞİRKETLERİN DURUMU

Sermaye Piyasası Kurulu’nun 01.09.2009 tarihinde ilke kararını yayınlamasının ardından, ilk olarak Akfen Holding, Kamuyu Aydınlatma Platformu’na (KAP) yaptığı açıklamada, şirketin SPK’nın aldığı ilke kararlar çerçevesinde esas sözleşmesini değiştireceğini belirtmiştir. Daha sonra 12.09.2011 tarihinde yaptığı Genel Kurul’da şirketin esas sözleşmesinde değişikliğe gitmiş ve Yönetim Kurulu’nu 18 ay boyunca hisse geri alımı için yetkili kılmıştır.

SPK'nın yaptığı düzenlemelerden sonra Türkiye'de ilk hisse senedi geri alımını Sinpaş GYO A.Ş. yapmıştır. Tablo 1'de belli tarih aralıklarında Türkiye'deki işletmelerin hisse geri alımlarına ilişkin istatistik verilmiştir.

Tablo 1: Türkiye'deki İşletmelerin Hisse Geri Alımları

Borsa İstanbul'daki Şirketler ve Kısaltmaları	Hisse Senedi Geri Alım Tutarı (TL)	Geri Alınan Hisse Senedi Tutarlarının Ödenmiş Sermaye İçerisindeki Payı (%)	Zaman Aralığı
MARTI GYO-MRGYO	1.891.438	1,72	17.08.2011-25.11.2011
MARTI OTEL-MARTI	2.537.167	2,91	17.08.2011-25.11.2011
KARKİM AŞ-KARKM	375.000	5	18.08.2011-05.09.2011
DAGI GİYİM-DAGI	660.000	2,28	28.01.2013-03.06.2013
TORUNLAR GYO-TRGYO	273.295	0,12	21.11.2011-14.03.2011
AKFEN HOLDİNG-AKFEN	3.390.916	1,17	23.11.2012-04.06.2013
LOGO YAZILIM-LOGO	911.415	3,65	04.07.2012-04.06.2013
MCT DANIŞMANLIK-MCTAS	99.000	1,93	17.09.2012-05.06.2013
GLOBAL YATIRIM-GLYHO	17.025.516	7,57	30.05.2012-06.06.2013
İNDEKS BİLGİS.-İNDES	54.790	0,10	04.06.2013-06.06.2013
REYSAŞ LOJ.-RYSAS	1.500.000	1,36	12.11.2012-11.03.2013
UTOPIYA TURİZM-UTPYA	1.000.000	4	09.04.2013-10.05.2013
ULAŞLAR TURİZM-ULAS	99.000	0,89	24.04.2013-25.04.2013
SINPAŞ GYO-SNGYO	3.300.000	0,66	14.07.2010-13.08.2010

Kaynak: Dizkırıncı (2013:81)

6. HİSSE SENEDİ GERİ ALIM İŞLEMLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

İşletmenin geri satın alınan hisse senetlerine ilişkin işlemler, TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum Standardı'nın 32 ve 33. maddeleri ile UR36. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu standart maddeleri ve 6102 Sayılı TTK hükümleri doğrultusunda, hisse senedi geri alım işlemlerinin muhasebeleştirilmesinde uyulacak ilkeleri şöyle özetleyebiliriz;

- ✓ İşletmenin geri alınan kendi hisseleri, özkaynaktan mahsup edilir.
- ✓ İşletmenin özkaynağına dayalı finansal araçlarının (geri alınan hisselerinin) alışından, satışından, ihracından ya da iptalinden dolayı ortaya çıkan kazanç veya kayıp, herhangi bir şekilde kâr veya zarara yansıtılmaz. Alınan ya da ödenen tutarlar doğrudan özkaynak içerisinde muhasebeleştirilir.
- ✓ TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı uyarınca, işletmenin geri satın alınan kendi hisselerinin elde bulundurulmuş tutarı ya finansal durum

tablosunda (bilançoda) ya da dipnotlarda ayrı bir şekilde kamuoyuna açıklanır.

- ✓ İşletme, özkaynağına dayalı finansal araçlarını ilişkili taraflardan geri satın alması durumunda, TMS 24 ilişkili Taraf Açıklamaları Standardı ile uyumlu olarak kamuoyuna açıklamada bulunur.
- ✓ İşletme, müşterisi adına kendi hisselerini elinde tutuyorsa ortada bir acentelik ilişkisi vardır. Dolayısıyla elde tutulan söz konusu finansal araçlar, işletmenin finansal durum tablosuna dahil edilmez.
- ✓ Şirket, almış olduğu kendi payları için alım değerlerini karşılayan tutarda yedek akçe ayırması gerekmektedir. Bu yedek akçeler, söz konusu paylar devredildikleri veya yok edildikleri takdirde, alım değerlerini karşılayan tutarda çözülebilirler (TTK, md.520).

TMS 32 ve Yeni TTK'de yapılan düzenlemeler ile bu düzenlemelere bağlı olarak Kamu Gözetimi Kurumu (KGK) tarafından 20.05.2013 tarihinde yayınlanan "Finansal Tablo Örnekleri ve Kullanım Rehberi" başlıklı dokümanın, hisse geri alımı ile ilgili kısımları doğrultusunda, hisse geri alım işlemlerinde kullanılmak üzere aşağıdaki hesaplar önerilebilir;

51X Geri Alınmış Paylar Hesabı (-): İşletmenin kendi hisselerini alması durumunda, bu paylara ilişkin alım bedelleri özkaynaktan düşülmek üzere 51X Geri Alınmış Paylar Hesabı'nda izlenebilir.

51X Karşılıklı İştirak Sermaye Düzeltmesi Hesabı (-): İşletmenin payları konsolidasyona tabi olan diğer taraflarca satın alınması halinde, alınan paylar geri alınmış paylar kapsamına girmekle birlikte, bu tutarlar 51X Karşılıklı İştirak Sermaye Düzeltmesi Hesabı gibi ayrı bir hesapta izlenebilir.

52X Paylara İlişkin Primler Hesabı: İşletmenin geri alınan hisselerini satması sonucu elde ettiği kârlar 52X Paylara İlişkin Primler Hesabı'nda izlenebilir.

54X Kârdan Ayrılmış Kısıtlanmış Yedekler: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 520. maddesi uyarınca geri alınan paylar için alım değerlerini karşılayan tutarda yedek akçe ayrılması gerekmektedir. Ayrıca bu yedekler, sadece geri alınan paylar devredildiğinde ya da iptal edildiklerinde çözülmektedirler. Dolayısıyla geri alınan paylara ilişkin ayrılan yedeklerin 54X Kârdan Ayrılmış Kısıtlanmış Yedekler Hesabı gibi bir hesapta izlenmesi uygun görünmektedir.

Örnek: ABC A.Ş. 15.04.2014 tarihinde, genel kurul tarafından onaylanan geri alım programı kapsamında; nominal değeri 2 TL ve piyasa değeri 3,50 TL olan hisse senetlerinden 100.000 adetini 5 TL ortalama fiyatla geri satın almıştır. Daha sonra 15.07.2014 tarihinde hisse senetlerinin % 50'sini birim fiyatı 6 TL'den satmıştır. Yine 25.07.2014 tarihinde hisse senetlerinin % 25'ini daha birim fiyatı 3,50 TL'den satmıştır. Geri kalan hisse senetlerini ise 3 yıl içerisinde elde çıkaramadığı için iptal etmiştir.

Geri Alınan Hisse Senetlerinin Kaydı

51X GERİ ALINMIŞ PAYLAR HESABI	500.000	
102 BANKALAR HESABI		500.000

Geri Alınan Hisse Senetleri İçin Kârdan Yedek Ayrılması

570 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI HESABI	500.000	
54X KARDAN AYRILMIŞ KISITLANMIŞ YEDEKLER HS.		500.000

Geri Alınan Hisse Senetlerinin % 50'sinin Satışı Kaydı

102 BANKALAR HESABI	300.000	
51X GERİ ALINMIŞ PAYLAR HS.		250.000
52X PAYLARA İLİŞKİN PRİMLER HS.		50.000
Satılan hisse senedi adeti + 100.000 x %50 = 50.000 adet		
Alış fiyatı = 50.000 adet x 5 TL/adet = 250.000 TL		
Satış fiyatı = 50.000 adet x 6 TL/adet = 300.000 TL		

Geri Alınan Hisse Senetlerinin % 25'inin Satışı Kaydı

102 BANKALAR HESABI	87.500	
52X PAYLARA İLİŞKİN PRİMLER HS.	37.500	
51X GERİ ALINMIŞ PAYLAR HS.		125.000
Satılan hisse senedi adeti = 100.000 x %25 = 25.000 adet		
Alış fiyatı = 25.000 adet x 5 TL/adet = 125.000 TL		
Satış fiyatı = 25.000 adet x 3,50 TL/adet = 87.500 TL		

Geri Alınan Hisse Senetlerinden Kalan % 25'lik Kısımın İptali Kaydı

500 SERMAYE HESABI	50.000	
52X PAYLARA İLİŞKİN PRİMLER HESABI	12.500	
54X KARDAN AYRILMIŞ KISITLANMIŞ YEDEKLER HS.	62.500	
51X GERİ ALINMIŞ PAYLAR HS.		125.000
İptal edilen hisse adeti = 100.00x %25 = 25.000 adet		
Nominal fiyatı = 25.000 adet x 2 TL/adet = 50.000 TL		
Alış fiyatı = 25.000 adet x 5 TL/adet = 125.000 TL.		

7. SONUÇ

Dünya ülkelerinde uzun süredir uygulanmakta olan hisse senedi geri alımı, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda yer verilen ilgili maddeler ve Sermaye Piyasası Kurulu'nun hisse senedi geri alımına yönelik olarak yaptığı düzenlemeler ile birlikte Türkiye'de de uygulama alanı bulmuştur. Söz konusu düzenlemelerden sonra, düzenlemelere uygun olarak şirket esas sözleşmesini değiştiren ve hisse geri alımı gerçekleştiren birçok şirkete rastlanmaktadır.

TTK ve SPK düzenlemelerine göre; hisse geri alımı görevi, genel kurul tarafından onaylanan bir geri alım programı dahilinde yönetim kuruluna 5 yıl süreyle verilmektedir. Şirketler geri alımını yaptığı hisselerin nominal değerleri, şirketlerin ödenmiş sermayesinin % 10'unu geçemeyecektir. Eğer geçtiği takdirde limiti aşan kısmın altı ay içerisinde elden çıkarılması gerekmektedir. Yine geri alınan hisse senetlerinin üç yıl içerisinde satışı gerçekleştirilmelidir. Şayet gerçekleştirilmezse, hisse senetleri sermayeyi azaltacak şekilde iptal edilmesi gerekmektedir.

Hisse senedi geri alım işlemlerinin muhasebeleştirilmesi hususunu düzenleyen TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum Standardı'na göre geri alınan hisse senetleri özkaynaklar içerisinde indirim kalemi olarak izlenmesi gerekmektedir. Geri alınan hisse senetlerinin satışından doğan kazançlar, kâr veya zarar içerisinde değil özkaynak içerisinde kayıtlanması gerekmektedir. Ayrıca, TTK'ya göre geri alınan hisse senetlerinin alım bedeli kadar yedek ayrılması yasal olarak zorunludur. Ancak hisse senetleri satıldığında veya iptal edildiğinde ayrılan yedekler çözülmektedir.

KAYNAKÇA

Akfen Holding 12.09.2011 Tarihli Olağanüstü Genel Kurul Toplantı Tutanağı, <http://www.akfen.com.tr/doc/GenelKurul-ToplantiTutanaği-12092011.pdf>, 22.09.2013.

Aktan, Mehmet Fatih (2012), Şirketlerin Kendi Hisselerini Geri Satın Alması, Ankara Üniversitesi SBE, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Anaral, H. (1982), Anonim Ortaklıklarda Kayıtlı Sermaye, Yarı Açık Cezaevi Matbaası, Ankara.

Anbar, Adem (2006), "Hisse Senetleri İmkb'de İşlem Gören İşletmelerde Kâr Payı Dağıtım Politikası", Mali Çözüm Dergisi, Sayı:75.

Arslan, Ahmet (2013), "Şirketler Kendi Hisse Senetlerini Neden Geri Satın Alır?", Dünya Gazetesi, <http://www.dunya.com/sirketler-kendi-hisse-senetlerini-neden-geri-satin-alir-193138h.htm>, 07.09.2013.

Dizkırıcı, Ahmet Selçuk (2013), Stock Repurchasing in Turkey, International Journal of Business and Social Science, Vol. 4 No. 11: 76-81, http://ijbs-snet.com/journals/Vol_4_No_11_September_2013/9.pdf, 05.12.2013.

Ergin, Emre (2011), "İMKB Şirketleri İçin Yeni Olanak: Hisse Senedi Geri Satın Alımı", Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı 49:66-74.

Ertaş, Fatih Coşkun ve S.Serdar Karaca (2010), "Kâr Dağıtımının İlanı ve Gerçekleşmesi Arasında Geçen Sürenin Firma Değerine Etkisi", Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı 47:58-68.

Kamu Gözetim Kurumu (2013), Finansal Tablo Örnekleri ve Kullanım Rehberi, http://www.kgk.gov.tr/contents/files/Pdf/Finansal_Tablo_Ornekleri_20.5.2013.pdf, 24.09.2013.

Sermaye Piyasası Kurulu 2009/39 Sayılı Haftalık Bülten (2009), <http://www.spk.gov.tr/apps/haftalikbulten/displaybulten.aspx?yil=2009&sayi=39&ext=.pdf>, 21.09.2013.

Sermaye Piyasası Kurulu 2011/32 Sayılı Haftalık Bülten (2011), <http://www.spk.gov.tr/apps/haftalikbulten/displaybulten.aspx?yil=2011&sayi=32&ext=.pdf>, 21.09.2013.